

Gabrielės Petkevičaitės – Bitės gyvenimo ir kūrybos keliu

Viena iškiliausių Lietuvos asmenybių, didi moteris, savo talentus parodžiusi įvairiose srityse Gabrielė Petkevičaitė-Bitė (1861-1943), nuveikė milžiniškus darbus Lietuvos labui. Ji visada imdavosi veiklos, kuri buvo reikalingiausia tuo metu: mokė, gydė žmones, rašė knygas, rengė vadovėlius, rinko tautosaką, bitininkavo, augino naišlaičius, leido į mokslus neturtingus jaunuolius. Kilnias idėjas Gabrielei įskiepijo jos tėvai – ypač tėvas, garsus gydytojas, šviesuolis, humanizmo idėjų puoselėtojas Jonas Petkevičius. Jis įkalbėjo dukterį atsisakyti tolesnių studijų universitete, nes jas baigusi, būtų turėjusi išvykti iš Lietuvos. J. Petkevičius teigė, kad kiekvieno inteligento pareiga yra dirbuotis savo tėvynėje, kuriai trūksta šviesių žmonių. Viena svarbiausių G. Petkevičaitės-Bitės raiškos būdų buvo publicistika, per kurią ji kėlė opiausias to meto problemas: moterų svarbos visuomenėje, švietimo, mokslo. Bitės įsteigtos draugijos šelpė neturtinguosius, globojo kalinius, padėjo neįgaliesiems, gynė moterų teises.

Nepelnytai užmiršta ir neįvertinta rašytojos kūryba. Jos „karo meto dienoraštį“ galima vadinti to meto lietuviška epopėja.

G. Petkevičaitė-Bitė labai aktyviai dalyvavo politinėje veikloje. Valstiečių liaudininkų partijos narė G. Petkevičaitė-Bitė buvo išrinkta į 1920 m. Lietuvos Steigiamąjį Seimą ir jam pirmininkavo. Ji kandidavo į šalies Prezidento postą.

Dabar darbščioji Lietuvos kultūros Bitė yra pripažinta nacionaliniu pilietiškumo, tautiškumo, kilnumo simboliu. Ji – viena iš penkių moterų, įrašytų į iškiliausių Lietuvos žmonių šimtuką, Panevėžio miesto ir rajono garbės pilietė.

G. Petkevičaitės-Bitės atminimą įamžino jos mokiniai rašto ir meno paminklais tęsdami jos darbus, puoselėdami idėjas.

Juozo Balčikonio gimnazijoje (Respublikos g. 47, Panevėžys) tarpukario metais dirbo inteligentijos elitas, mokytojavo Gabrielė Petkevičaitė-Bitė. Šalia gimnazijos stovi skulptoriaus Bernardo Bučo sukurtas G. Petkevičaitės-Bitės paminklas. Gimnazijoje įkurtas muziejus, kuriame sukaupta daug vertingos medžiagos apie čia dirbusias ir besimokiusias asmenybes: J. Balčikonį, J. Jablonskį, J. Lindę-Dobilą, G. Petkevičaitę-Bitę, J. Zikarą ir kitus. Gimnazija turi gražų vidinį kiemėlį, išpuoštą žymių žmonių bareljefais. Dabar J. Balčikonio gimnazija Lietuvoje garsėja aukštu mokymosi lygiu, laimėjimais tarptautinėse ir respublikinėse olimpiadose, savo auklėtinių pasiekimais įvairiose srityse. Pastatas pastatytas 1883-1884 metais. Įvairiais istoriniais laikotarpiais gimnazija turėjo įvairius pavadinimus, ilgą laiką vadinosi Vyrų gimnazija. J. Balčikonio vardas gimnazijai suteiktas po Nepriklausomybės atkūrimo.

Kraštotyros muziejuje (Vasario 16-osios g. 23, Panevėžys) galima pamatyti krašto istorijos, gamtos, kryždirbystės Aukštaitijoje ekspozicijas. Gamtos ekspozicijos pasididžiavimas – V. Straševičiaus sukaupta pasaulio vabzdžių kolekcija, kuri yra viena didžiausių Lietuvoje. Muziejuje saugoma apie 98160 eksponatų. Tarp jų ir unikalus Gabrielės Petkevičaitės-Bitės palikimas – sveikinimai, vizitinės kortelės, tašytojos užrašų knygutės, mokslų baigimo Mintaujoje pažymėjimai, jai siųsti kultūros ir visuomenės veikėjų laišakai. Čia nuolat veikia parodos, rengiamos edukacinės programos. Muziejuje vyks edukacinės programos: „Svečiuose pas Bitę“ (svarbiausi biografijos faktai) ir programa jaunimui „G. Petkevičaitė-Bitė – kaimo daktarė“ (apie senąją vaistinę, liaudiškus ir tuomet ,odernius gydymo būdus). Kraštotyros muziejus įsikūręs pastatų komplekse, kuris tarpukario metais priklausė Moigių šeimai.

Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka (Respublikos g. 14, Panevėžys). Tai pagrindinė universali biblioteka Panevėžio krašte, didžiausia Šiaurės Aukštaitijoje, jos fonduose saugoma per

pusė milijono dokumentų. Biblioteka žavi unikaliu interjeru, suliejančiu į visumą senąją ir modernią architektūrą. Architektas Saulius Juškys už šį pastatą 2006 metais apdovanotas Nacionaline premija. Bibliotekoje nuolat organizuojami įvairūs kultūriniai renginiai, iš kurių vienas garsiausių – „Panevėžio literatūrinė žiema“. Įvertinant šios iškilios lietuvių kultūros veikėjos nuopelnus tautai, jos ryšius su Panevėžio kraštu, 1989 m. Panevėžio viešajai bibliotekai suteiktas Gabrielės Petkevičaitės-Bitės vardas. Kiekvieną pavasarį, per G. Petkevičaitės-Bitės gimtadienį, čia surengiama mokslinė konferencija.

Šiame pastate tarpukariu veikė Panevėžio tarpusavio kredito draugija, sovietmečiu – Karininkų namai. Čia buvo įsikūrusi ir pirmoji Panevėžio regiono spaustuvė.

Gabrielės Petkevičaitės-Bitės kapvietė Kristaus Karaliaus kapinėse (Ramygalos g., Panevėžys). 1943 m. pastatytas Bernardo Bučo granitinis paminklas „Lesykla“. 1984 m. kapvietė buvo pertvarkyta pagal Vido Žigo projektą.

Puziniškio dvaras (Puziniškio k., Smilgių sen., Panevėžio r.), kuriame G. Petkevičaitė-Bitė gimė ir gyveno ilgus metus, buvo tikras Lietuvos kultūros centras, sutraukdavęs čia visą šalies šviesuomenės elitą: Joną Basanavičių, Joną Jablonskį, Vincą Kudirką, Povilą Višinskį, Žemaitę, su kuria jos rašė kūrinius, pasirašydamos slapyvardžiu Dvi Moteri. Rašytojas, vyskupas Juozas Tumas-Vaižgantas yra sakęs: „Lietuva yra skalna Bitei už Žemaitę“.

Bitės namai (Šv. Zitos g. 18, Panevėžys). Šiame name 1932-1943 metais gyveno G. Petkevičaitė-Bitė. Nors šiuo metu ekspozicija neveikia, miesto šviesuomenė, susibūrusi į „Bitės namų“ asociaciją, čia organizuoja įvairius renginius.